

Палінчак М.М.

*доктор політичних наук, професор,
декан факультету міжнародних економічних відносин
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9990-5314>*

Савка В.Я.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародної політики
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4900-2125>*

Palinchak Mykola

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of International Economic Relations
State University "Uzhhorod National University"*

Savka Vitalii

*Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department of International Politics
State University "Uzhhorod National University"*

СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВІЗМ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано соціальний конструктивізм як сучасний теоретико-методологічний підхід у політичних науках та міжнародних відносинах і обґрунтовано його дослідницький потенціал для вивчення процесів європейської інтеграції. Розкрито ключові положення конструктивізму, зокрема значення ідей, норм, ідентичностей та інтерсуб'єктивних уявлень у формуванні політичних рішень. Особливу увагу приділено взаємодії акторів і структур у межах інституційного середовища Європейського Союзу, а також ролі соціалізації та соціальної адаптації. Показано, що конструктивістський підхід дозволяє глибше пояснити трансформаційний характер європейської інтеграції, який не може бути повною мірою інтерпретований раціоналістичними теоріями. Обґрунтовано доцільність поєднання конструктивістського аналізу з іншими теоретичними підходами для комплексного дослідження інтеграційних процесів.

Ключові слова: соціальний конструктивізм, міжнародні відносини, європейська інтеграція, політичні ідентичності, норми та ідеї, прийняття політичних рішень.

Вступ та постановка проблеми. Процеси європейської інтеграції традиційно аналізувалися переважно в межах раціоналістичних підходів, які акцентують увагу на матеріальних інтересах держав, інституційних механізмах та стратегічному виборі акторів. Водночас такі підходи не завжди здатні повною мірою пояснити трансформаційні зміни, що відбуваються в Європейському Союзі, зокрема еволюцію політичних ідентичностей, переосмислення національних інтересів, формування спільних норм і практик, а також специфіку процесів прийняття рішень у складному багаторівневому інституційному середовищі. У цьому контексті виникає потреба у застосуванні альтернативних теоретико-методологічних інструментів, здатних врахувати соціальну природу політичної реальності. Одним із таких підходів є соціальний конструктивізм. Соціальний конструктивізм дозволяє виявити механізми

соціалізації та соціальної адаптації акторів, що впливають на формування політичних рішень та розвиток європейського інтеграційного проєкту загалом. Застосування цього підходу є важливим для поглиблення теоретичного розуміння природи інтеграційних процесів і розширення методологічного інструментарію сучасних досліджень міжнародних відносин та європейських студій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У працях українських науковців соціальний конструктивізм розглядається як важливий теоретико-методологічний підхід до аналізу міжнародних відносин. Так, М. Я. Кашук [17] акцентує увагу на ролі інтерсуб'єктивних уявлень, норм та ідентичностей у формуванні міжнародної реальності, підкреслюючи значення взаємодії акторів і структур. І. Чарських [18] аналізує еволюцію соціального конструктивізму та його основні версії, наголошуючи

на методологічних відмінностях цього підходу від раціоналістичних теорій і зростанні його актуальності в умовах трансформації міжнародної системи. У дослідженні І. Іщенка та О. Башкєєвої [16] обґрунтовується пояснювальний потенціал конструктивізму для аналізу сучасних міжнародних процесів, зумовлених змінами норм, ідентичностей і дискурсів.

Загалом аналіз зазначених досліджень свідчить про поступове зростання інтересу українських науковців до соціального конструктивізму та його потенціалу у вивченні міжнародних відносин. Водночас проблематика застосування конструктивістського підходу безпосередньо до аналізу процесів європейської інтеграції потребує подальшого системного опрацювання.

Метою статті є аналіз соціального конструктивізму та обґрунтування можливостей його застосування для дослідження процесів європейської інтеграції. Досягнення поставленої мети передбачає виявлення ролі ідей, норм, ідентичностей та інтерсуб'єктивних уявлень у формуванні політичних рішень, взаємодії акторів і структур у межах інституційного середовища Європейського Союзу, а також аналіз оцінку потенціалу конструктивістського підходу порівняно з раціоналістичними теоріями міжнародних відносин.

Результати дослідження. Соціальний конструктивізм належить до відносно нових, але динамічних теоретичних підходів до міжнародних відносин. Основною ідеєю конструктивізму є переконання, що соціально-політичний світ (міжнародна реальність) конструюється шляхом людської взаємодії [10, с. 20]. Іншими словами, мова йдеться про соціальну конструкцію, яка створюється і підтримується шляхом обговорення і практичної діяльності акторів міжнародних відносин. Конструктивізм зосереджується передусім на стосунках між актором та структурою, причому їх обох вважає рівноцінними елементами, які перебувають у постійному зв'язку і впливають один на одного. Конструктивізм в ряді висновків спирається на теоретичну працю Ентоні Джідденса та його теорію структура. Е. Джідденс стверджує, що соціальна система може функціонувати лише завдяки інформативному спілкуванню осіб. На його думку не слід спрощувати сутність інституції лише до рівня індивідуальних об'єктів, а суспільство не є продуктом індивідуальних суб'єктів [4].

Згідно конструктивістів, суб'єктивні та інтерсуб'єктивні переконання акторів-держав (у тому числі їх національні інтереси, ідентичності та специфічні культури), існуючі норми та вплив структур (міжнародних і внутрішньодержавних) відіграють важливу роль у процесі формування і прийняття політичних рішень (policy decision-making), який відбувається у конкретному середовищі. Ключове твердження конструктивізму виходить з ідеї про те, що політичні актори при прийнятті рішень не завжди виходять з індивідуальної вигоди чи матеріального зиску, і що вони керуються соціально визначеними правилами і нормами, навіть якщо це інколи

і не відповідає їх власним інтересам. Італійський фахівець з міжнародних відносин Стефано Гудзіні зводить конструктивізм до двох основних тез, згідно яких необхідно звернути увагу на існування соціальної структури знання та структуру соціальної реальності. У своєму симбіозі ці два висновки складають загальну основу (common ground) конструктивізму [5, с. 149].

В цілому можна констатувати, що конструктивізм являє собою спосіб, яким завдяки активній людській діяльності створюється матеріальний світ, причому кожна «взаємодія залежить від динамічної нормативної та епістемологічної інтерпретації матеріального світу» [2, с. 322]. Конструктивісти переконані, що об'єкти нашого пізнання залежать від наших інтерпретацій та мови, тобто «різні колективні уявлення включені до матеріального світу два рази, по-перше як соціальна реальність і по-друге як наукове пізнання. Іншими словами, пізнання спирається на ресурси, які люди щоденно використовують у своєму житті при створенні соціальної реальності, а також на теорії, концепції, значення та символи, якими вчені інтерпретують соціальну реальність» [1, с. 95].

Згідно з Джоном Руджі, конструктивісти вважають, що створені блоки міжнародної реальності є як ідейними, так і матеріальними, що ідейні чинники мають як нормативний, так і інструментальний вимір, що мають вираження не лише індивідуальні, а й колективні наміри, і що значення й важливість ідейних чинників не залежать від часу і простору [14, с. 33]. Дж. Руджі виділяє соціальну онтологію (свідомість людини та ідейні чинники) і аргументує, що вона призводить до конкретних епістемологічних (пізнавальних) наслідків. Звідси випливає твердження про існування соціально сконструйованої реальності [3, с. 3]. Тому конструктивісти у своїх наукових дослідженнях звертають увагу також на соціальну структуру колективних правил і норм, які керують політичною поведінкою.

У фаховій літературі виділяють два базових рівня філософського розуміння соціального конструктивізму. З одного боку це конструктивістський реалізм, згідно якого актор (agent) має лише епістемологічний вплив, тобто знання за своєю природою є конструктивним, тоді як буття світу не залежить від буття актора. На противагу цьому постає конструктивний ідеалізм, згідно якого актор має як епістемологічний, так і онтологічний вплив на реальний світ [3, с. 3–4].

Основні інструменти соціального конструктивізму (соціальна онтологія і епістемологія) спроможні шукати відповіді на різні запитання, які у більшості не можливо пояснити за допомогою раціоналістичних методів дослідження. Маються на увазі зокрема інтерсуб'єктивні значення, норми, правила, усталена практика, дискурс, установчі чи дорадчі процеси та комунікація.

Вплив соціального конструктивізму можна прослідкувати не лише в теорії міжнародних відносин, але в останні десятиліття спостерігається зростання

його впливу на дослідження європейських інтеграційних процесів.

Від початку 90-х років минулого століття у дослідженні європейської інтеграції переважали передусім компаративні раціоналістичні політичні аналізи, які віддавали перевагу аналізу різних напрямів політики, позицій країн-членів, груп інтересів та інституцій, а також висвітленню характеру політичної організації, якою є Європейський Союз. На противагу цьому соціальний конструктивізм намагається виявити інструменти, які б дали змогу дослідити вплив суб'єктивності та інтерсуб'єктивності окремих акторів, зазвичай держав, політичних партій, груп впливу, а також вплив соціального контексту. Завдяки цьому стало б можливим відповісти на запитання «чому і в який спосіб європейська інтеграція досягла свого сучасного етапу» [3, с. 1].

Слід вказати, що сам по собі соціальний конструктивізм не належить до основних теорій європейської інтеграції. Один з визначних послідовників конструктивістського підходу Ніколас Онаф констатує, що конструктивізм як такий не є науковою теорією. На його думку конструктивізм «не висуває загальне пояснення того, що і як роблять люди, чому різні суспільства відрізняються одне від одного і як змінюється світ» [11, с. 58]. Тому було б помилково ставити конструктивізм на рівень європейських інтеграційних теорій, таких як федералізм, неофункціоналізм чи ліберальний інтерговернменталізм, навіть якщо разом з деякими з них (напр. з неофункціоналізмом) конструктивізм досліджує аналогічні ключові аспекти процесу інтеграції (наприклад процес соціалізації, редефініції інтересів) [15]. Велику увагу цій проблематиці приділяє також Ернст Гаас [6].

Дослідження процесів європейської інтеграції все частіше показує, що інтеграція має трансформаційний вплив на систему європейських держав та її окремі складові елементи (інституції, держави-члени, групи інтересів, політичні партії тощо). За час існування європейських структур поступово принципово змінюється характер європейської інтеграції, і тому можна припустити, що в рамках цього процесу одночасно змінювалась і суть політичної системи ЄС, а також ідентичність, національні інтереси та свідомість окремих учасників європейської інтеграції. Ймовірно, що раціоналістичні підходи здатні пояснити лише деякі зміни, тоді як для висвітлення інших необхідно спиратися на соціальний конструктивізм.

Ключове значення у застосуванні соціального конструктивізму як методу дослідження європейської інтеграції мало видання спеціального номеру «Журналу європейської публічної політики» (Journal of European Public Policy) у 1999 році. Більшість статей з цього номеру стала основою для видання публікації «Соціальна структура Європи» (The Social Construction of Europe) у 2001 році [3]. Редактори цієї публікації Томас Христіансен, Кнад Еріх Йоргенсен і Антіе Вінер звернулися до багатьох визначних теоретиків міжнародних відносин з проханням написати статтю на цю тему. Цією можливістю

скористалися Ернст Гаас, Джефрі Чекел, Томас Дасз, Бен Розамонд, Томас Рісс, Стів Сміт, Ендрю Моравчик та ряд інших фахівців у дослідженні європейської інтеграції. Редактори та автори у своїх статтях спробували перевірити відповідність та можливість застосування конструктивізму у дослідженні європейської інтеграції, а також вони намагалися долучитися до розвитку загальної теорії конструктивізму.

Редактори у вступній частині відзначають той факт, що європейська інтеграція стоїть ніби поза інтересами прихильників конструктивізму. Також вони висловлюють думку, що процес європейської інтеграції має сильний трансформаційний вплив на систему європейських держав та його конституційні елементи, і тому можна вважати, що протягом цього процесу відбуваються зміни ідентичності держав та їхніх інтересів. І з огляду на це редактори публікації вважають, що соціальний конструктивізм володіє великим дослідницьким потенціалом, з допомогою якого можна запропонувати новий погляд на процес європейської інтеграції і подолати деякі дослідницькі обмеження у цій сфері [3, с. 2].

Європейський Союз цікавить конструктивістів також з іншої точки зору. Завдяки інституційно переважаному середовищу з великою кількістю повторюваних соціальних взаємодій в межах декількох закритих груп (напр. Комітет постійних представників, робочі групи, Рада міністрів) конструктивісти можуть досліджувати найрізноманітніші аспекти відносин між акторами та структурами.

На основі сучасних конструктивістських досліджень європейської інтеграції можна говорити про декілька основних напрямів конструктивістського дослідження, спрямованих на питання глибшого розуміння шляхів прийняття рішень в Європейському Союзі, котрі виходять передусім з процесу соціальної адаптації (social learning), соціальної взаємодії (social interaction) та соціалізації (socialization) окремих акторів європейського інтеграційного процесу.

Результати цього дослідження можуть надати цікаву інформацію, зокрема щодо європейської політичної системи, формування європейського політичного співтовариства, або проблематики багаторівневого управління, питання європеїзації, дослідження правил і норм тощо.

Слід вказати на важливий факт, що кожна тема вище названих досліджень взаємопов'язана з іншою як на методологічному (тісна взаємопов'язаність процесів соціальної адаптації, соціальної взаємодії та соціалізації), так і на прикладному рівні (європейська ідентичність та проблематика європеїзації, ідеї та європейська ідентичність, прийняття рішень та багаторівневе управління).

З огляду на це часто важко встановити чіткі межі вказаних основних напрямів дослідження. Сучасні дослідження однозначно показують, що соціальна адаптація зазвичай призводить до подальшої соціалізації, аналіз впливу ідей (європейських чи національних) може проявитися у формуванні європейської (національної) ідентичності, прийняття політичних

рішень (policy decision-making) тісно пов'язане з (багаторівневим) управлінням (governance).

Велика увага у дослідженні соціальних конструктивістів приділяється проблематиці ролі ідей у європейському інтеграційному процесі. До головних першопроходців цього напрямку належить Маркус Йахтенфухс, який у своїх дослідженнях концентрується передусім на проблемах європейського управління (European governance). З точки зору ролі ідей у європейському інтеграційному процесі важливою є його стаття «Теоретичні підходи до європейського управління» в «Європейському правовому журналі» [8]. Цей його підхід розробляється в ряді наступних праць, наприклад у розділі «Аналіз європейського управління» монографії Дасза та Вінера [7]. Якщо для М. Йахтенфухса проблема впливу ідей є лише складовою частиною його дослідження, то у працях Карла Парсонса дослідження ролі ідей у європейському інтеграційному процесі займає ключову позицію [12; 13].

На думку К. Парсонса ідеї мають вирішальне значення при визначенні політичних рішень, часто навіть більше, ніж економічні фактори. Як приклад він наводить економічну і політичну ситуацію у Європі до 1958 року, коли післявоєнні структурні умови створювали об'єктивні умови для інтеграції, тим не менше внаслідок суперечок між політичними ідеями головних європейських акторів (зокрема Великої Британії та Франції) європейський інтеграційний процес фактично розпочався лише після 1958 року. І лише конкретні далекоглядні ідеї привели Європу до сучасної фази інтеграції [13, с. 47–55].

К. Парсонс аналізує зокрема ситуацію, коли ідеї відіграють головну роль у прийнятті рішень політичними акторами. Є ситуації, коли політичний актор в аналогічних ситуаціях займає різні ідейні позиції. Тим не менше К. Парсонс відзначає, що ідеї є лише одним з багатьох причинних факторів, які треба розуміти як доповнення, а не альтернатива, моделі раціонального вибору [13, с. 50].

Проблематика впливу ідей буде мабуть і надалі відігравати визначну роль у дослідженні європейського інтеграційного процесу. Якщо позитивісти вбачають в ідеях лише певний «привідний ремінь» для розуміння матеріальних інтересів, які не є основними у їхніх визначеннях, то рефлексивісти вважають знання та ідеї складовим елементом соціального світу. Соціальний конструктивізм досліджує вплив ідей та знань на матеріальний світ, проте не переоцінює їхнє значення і намагається поєднати їх з дослідженнями інших соціальних факторів з метою досягнення глибшого пізнання соціальної реальності. Дослідження ідей, позицій та норм залишаться важливим напрямом конструктивістського дослідження європейської інтеграції.

Європейська інтеграція часто у фаховій літературі розуміється як «інтеграція з допомогою права», завдяки чому формальні та неформальні правила вважалися абсолютно необхідними факторами інтеграції. У зв'язку з цим необхідно визначити основне

значення цих двох понять. Під формальними правилами зазвичай розуміють усе офіційне європейське законодавство (укладені договори, прецедентні судові рішення тощо), для поняття неформальні правила (норми поведінки) можна використати визначення П. Катценштейна, який розуміє ці правила «як колективні очікування ясної поведінки акторів з певною ідентичністю» [9, с. 5].

Як наголошують соціальні конструктивісти, правилами і нормами є не лише договори, європейське законодавство та рішення Суду ЄС, ними є також неписані адміністративні процедури, періодичні загальні процедури і механізми, міжінституціональні угоди і неформальні способи поведінки, які повторяються щодня у політичній та адміністративній практиці [3, с. 13]. І саме таке визначення неформальних правил і норм дає представникам соціального конструктивізму широкий простір для дослідження механізмів об'єднання, котрі поступово «нормалізуються» і стають важливим аспектом для розуміння шляхів прийняття рішень у Європейському Союзі.

Ключовим для дослідження практично усіх важливих аспектів європейського інтеграційного процесу є вивчення соціалізації та ідентичності. Вони є своєрідним об'єднуючим чинником між позитивістським і рефлексивістським підходами та дають змогу в ряді випадків глибше пізнати як відбувається процес прийняття політичних рішень або як відбувається європеїзація.

Висновки. Соціальний конструктивізм є важливим теоретико-методологічним підходом у сучасних політичних науках та міжнародних відносинах, який дозволяє глибше осмислити соціальну природу міжнародної реальності. На відміну від раціоналістичних теорій, конструктивістський підхід акцентує увагу на ролі ідей, норм, ідентичностей та інтерсуб'єктивних уявлень у формуванні політичної поведінки акторів. Застосування соціального конструктивізму до аналізу процесів європейської інтеграції відкриває додаткові можливості для пояснення трансформаційних змін у Європейському Союзі, зокрема еволюції національних та наднаціональних ідентичностей, переосмислення інтересів держав-членів і формування спільних правил та практик. Особливе значення у цьому контексті має аналіз взаємодії акторів і структур у складному інституційному середовищі ЄС. Конструктивістський підхід дозволяє краще зрозуміти механізми соціалізації, соціальної адаптації та комунікації, які впливають на процеси прийняття політичних рішень у межах Європейського Союзу. Водночас соціальний конструктивізм не слід розглядати як універсальну альтернативу раціоналістичним моделям, а радше як їхнє концептуальне доповнення. Подальші дослідження європейської інтеграції доцільно здійснювати на основі поєднання конструктивістського аналізу з іншими теоретичними підходами, що сприятиме комплекснішому розумінню динаміки сучасних міжнародних та інтеграційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Adler, Emanuel. Constructivism and International Relations. *Handbook of International Relations*. Eds. Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A. Simmons. London, 2003. Pp. 95–118.
2. Adler, Emanuel. Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*. 1997. №2. Pp. 319–363.
3. Christiansen T., Jorgensen K. E., Wiener A. The Social Construction of Europe. London, 2001. 248 p.
4. Giddens, Anthony. The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. Cambridge, 1984. 402 p.
5. Guzzini, Stefano. A Reconstruction of constructivism in international relations. *European Journal of International Relations*. 2000. №2. Pp. 147–182.
6. Haas, Ernst. Does Constructivism Subsume Neo-Functionalism? *The Social Construction of Europe*. Eds. Christiansen T., Jorgensen K. E., Wiener A. London, 2001. P. 22–31.
7. Jachtenfuchs, Markus. Analyzing European Governance. *European Integration Theory*. Eds. Thomas Diez, Antje Wiener. Oxford, 2005. P. 97–116.
8. Jachtenfuchs, Markus. Theoretical Approaches to European Governance. *European Law Journal*. 1995. № 2. Pp. 115–133.
9. Katzenstein, Peter J. (ed.) The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics. New York, 1996. 560 p.
10. Kubalkova V., Onuf N., Kowert P. International Relations in a Constructed World. Armonk, NY. 1998. 232 p.
11. Onuf, Nicholas. Constructivism: A User's Manual. *International Relations in a Constructed World*. Eds. Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, Paul Kowert. Armonk, NY, 1998. Pp. 58–78.
12. Parsons, Carl. A Certain Idea of Europe. Ithaca, NY. 2006. 272 p.
13. Parsons, Carl. Showing Ideas as Cause: The Origins of the European Union. *International Organization*. 2002. № 1. P. 47–84.
14. Ruggie, John Gerard. Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization. New York, 1998. 328 p.
15. Wendt, Alexander. Anarchy is What States Make of It: The Social Constructivism of Power Politics. *International Organization*. 1992. № 2. P. 391–425.
16. Іщенко І. В., Башкеєва О. М. Експланаційні можливості теорії конструктивізму в умовах зростання нелінійності світової системи. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. № 13 (2). С. 66–74.
17. Кащук М. Я. Соціальний конструктивізм і внесок соціології в теорію міжнародних відносин. *Нова парадигма*. 2012. №109. С. 130–138.
18. Чарських І. Версії соціального конструктивізму та перспективи неоконструктивізму в теорії міжнародних відносин. *Медіафорум : аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. № 12. С. 65–83.

References:

1. Adler, Emanuel (2003) Constructivism and International Relations. *Handbook of International Relations*. Eds. Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A. Simmons. London, Pp. 95–118.
2. Adler, Emanuel (1997) Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*. № 3. Pp. 319–363.
3. Christiansen T., Jorgensen K. E., Wiener A. (2001) The Social Construction of Europe. London, 248 p.
4. Giddens, Anthony (1984) The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration. Cambridge, 402 p.
5. Guzzini, Stefano (2000) A Reconstruction of constructivism in international relations. *European Journal of International Relations*. № 2. Pp. 147–182.
6. Haas, Ernst. Does Constructivism Subsume Neo-Functionalism? *The Social Construction of Europe*. Eds. Christiansen T., Jorgensen K. E., Wiener A. London, 2001. Pp. 22–31.
7. Jachtenfuchs, Markus (2005). Analyzing European Governance. *European Integration Theory*. Eds. Thomas Diez, Antje Wiener. Oxford, Pp. 97–116.
8. Jachtenfuchs, Markus (1995) Theoretical Approaches to European Governance. *European Law Journal*. № 2. Pp. 115–133.
9. Katzenstein, Peter J. (ed.) (1996) The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics. New York, 560 p.
10. Kubalkova V., Onuf N., Kowert P. (1998) International Relations in a Constructed World. Armonk, NY. 232 p.
11. Onuf, Nicholas. (1998) Constructivism: A User's Manual. *International Relations in a Constructed World*. Eds. Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, Paul Kowert. Armonk, NY, Pp. 58–78.
12. Parsons, Carl (2006) A Certain Idea of Europe. Ithaca, NY. 272 p.
13. Parsons, Carl (2002) Showing Ideas as Cause: The Origins of the European Union. *International Organization*. № 1. Pp. 47–84.
14. Ruggie, John Gerard (1998) Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization. New York, 328 p.
15. Wendt, Alexander (1992) Anarchy is What States Make of It: The Social Constructivism of Power Politics. *International Organization*. № 2. Pp. 391–425.
16. Ishchenko I. V., Bashkeieva O. M. (2021) Eksplanatsiini mozhlyvosti teorii konstruktyvizmu v umovakh zrostannia nelineinosti svitovoi systemy. *Filosofia ta politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*. № 13(2). Pp. 66–74. (in Ukrainian)

17. Kashchuk M. Ya. (2012) Sotsialnyi konstruktyvizm i vnesok sotsiologii v teoriyu mizhnarodnykh vidnosyn. *Nova paradyhma*. № 109. Pp. 130–138. (in Ukrainian)
18. Charskykh I. (2023) Versii sotsialnoho konstruktyvizmu ta perspektyvy neokonstruktyvizmu v teorii mizhnarodnykh vidnosyn. *Mediaforum: analityka, prohnozy, informatsiyni menedzhment*. № 12. Pp. 65–83. ([in Ukrainian])

SOCIAL CONSTRUCTIVISM AS A METHODOLOGICAL TOOL FOR THE STUDY OF EUROPEAN INTEGRATION

Summary. The article examines social constructivism as a contemporary theoretical and methodological approach in political science and international relations and substantiates its analytical potential for the study of European integration processes. The research emphasizes that, unlike rationalist theories focused primarily on material interests and strategic calculations, social constructivism highlights the constitutive role of ideas, norms, identities, and intersubjective meanings in shaping political reality. The article outlines the core assumptions of constructivist theory, particularly the mutual relationship between actors and structures, and demonstrates how political behavior is influenced by socially constructed rules and shared understandings rather than by objective interests alone. Special attention is paid to the institutional environment of the European Union, which provides a dense framework of repeated interactions and social practices that facilitate processes of socialization, social learning, and adaptation among political actors. The study argues that European integration should be understood as a transformative process that reshapes national identities, redefines interests, and alters patterns of decision-making at both national and supranational levels. From a constructivist perspective, integration is not merely the outcome of bargaining among states but also the result of evolving norms, discourses, and collective expectations embedded in European governance structures. The article also discusses the limitations of constructivism and stresses that it should not be viewed as a universal alternative to rationalist approaches. Instead, it is proposed as a complementary framework capable of enriching the analysis of complex integration dynamics. The findings confirm that applying social constructivism allows for a deeper understanding of the social foundations of European integration and contributes to the expansion of the theoretical toolkit used in contemporary studies of international relations and European studies.

Keywords: social constructivism, international relations, European integration, political identities, norms and ideas, political decision-making.

Стаття надійшла: 20.11.2025

Стаття прийнята: 12.12.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025